

Kirkerådet
post.kirkeradet@kirken.no

[Vår dato: 15.03.2017

[Deres ref.:

[Saksbehandler: Ø. Dahle

Høring – ordning for utpeking av biskoper

Vi viser til Kirkerådets høringsbrev av 16. desember 2016. KA vil takke for anledningen til å uttale seg om forslag til ordning for utpeking av biskop.

Oppsummering

Det har avgjørende betydning at biskoper blir tilsatt etter en prosess som både gir dem nødvendig legitimitet og som vektlegger sentrale kvalifikasjoner for en slik stilling. Den gjeldende ordningen for nominasjon mv. ved tilsetting av biskop har flere svakheter. KA vil likevel støtte en videreutvikling av dagens ordning som både inneholder elementer av avstemning/valg og trekk som kjennetegner mer ordinære tilsettings-/utnevningprosesser.

I. Innledning

Tjenesten som biskop er en tradisjonsrik kirkelig tjeneste med røtter langt tilbake i kirkens historie. Forståelsen av bispetjenestens innhold, profil og ansvar viser et sammensatt bilde både i et historisk og i et økumenisk perspektiv. Det er positivt at høringsnotatet gir plass til en historisk oversikt, men omtalen beskriver i hovedsak hvordan biskoper har blitt utpekt. Ulike ordninger for utpeking av biskop har imidlertid nær sammenheng med forståelsen av bispetjenesten. KA savner derfor en bredere omtale av Den norske kirkes nåværende forståelse av bispetjenesten, og hvilken sammenheng det vil være mellom evt. ulike forståelser av dagens bispetjenesten og de aktuelle alternative ordninger for tilsetting av biskoper.

Gjeldende tjenesteordning for biskoper løfter fram to hovedfunksjoner for biskopene; tilsynsansvar og øverste leder for prestedtjenesten i bispedømmet (som bl.a. innebærer arbeidsgiveransvar). I tillegg vil vi understreke at biskopenes deltagelse i Bispemøtet og Kirkemøtet også er en sentral oppgave. I omtalen av Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten er biskopenes arbeidsgiveransvar for presteskapet ikke omtalt i høringsnotatet. KA er i og for seg positiv til at arbeidsgiverrollen ikke vurderes som grunnleggende for forståelsen for bispetjenesten. I lys av gjeldende kirkeordning finner vi det likevel rimelig at arbeidsgiverrollen inkluderes i en beskrivelse av sentrale elementer i dagens bispetjeneste.

KA ha i tidligere høringsuttalelser pekt på at det er grunn til å problematisere biskopenes doble funksjon både som tilsynsmann for hele kirken og samtidig arbeidsgiver for presteskapet. I denne høringen vedr. ordning for utpeking av biskop legger vi til grunn gjeldende tjenesteordning for biskopene der arbeidsgiverrollen inngår. Hvis kirkeordningen endres i retning av en styrking av

tilsynsrollen på bekostning av arbeidsgiverrollen vil det være grunnlag for å revurdere kriteriene for tilsetting av biskop.

Høringsnotatet omhandler i hovedsak prosedyrer og regler for tilsetting av biskop. Saken aktualiserer også spørsmål om hvilke kriterier som Den norske kirke bør vektlegge ved tilsetting av biskop. Vi vil derfor anmode om at Kirkerådet og Kirkemøtet åpner for at denne saken også gir rom for en bredere diskusjon om hvilke kvalifikasjoner som skal vektlegges for denne tjenesten og hva som bør være avgjørende kriterier ved tilsetting av biskop. Disse kriteriene skal være kjent, og skal være førende for både nominasjon og tilsetting.

II. Vurdering av de tre hovedmodellene for tilsetting av biskop

Modell 1 Ordning med ren valgordning for biskop

En ren valgordning for biskop kan i utgangspunktet oppfattes som et tiltak som kan virke styrkende på det kirkelige demokrati. KAs tror imidlertid det er bedre for det kirkelige demokrati å videreutvikle valgordninger og den demokratiske styringen av kirken gjennom representative valg, framfor å etablere en egen direkte valgordning for biskoper. Svakheterne i det allmenne demokrati ved ordninger med direkte valg vil også gjøre seg gjeldende ved en ren valgordning for biskop. Det kirkelige demokrati vil være best tjent med at de valgte representative styringsorganene gis et tydelig styringsansvar, herunder ansvaret for å tilsette kirkelige ledere.

En ordning med direkte valg til en lederfunksjon er velkjent ved valg av politiske ledere og enkelte ledere i noen organisasjoner mv. I slike verv forutsettes det imidlertid at en velges for en bestemt periode, og den som velges må på nytt be om tillit blant de stemmeberettigede for å kunne bli gjenvalgt. Bispetjenesten i Den norske kirke er per i dag derimot en tjeneste som varer fra vigsling og normalt fram til pensjonsalder. Det reiser andre problemstillinger enn ved politiske ledervalg.

En ren valgordning vil også medføre at det blir enda mer avgjørende å ta stilling til hvem som gis stemmerett, og vektingen mellom disse. Bakgrunnen for dagens ordning er utviklet bl.a. med tanke på at den som utnevnte biskop skulle få et faglig og kirkelig råd og dermed et bredere beslutningsgrunnlag for utnevningen av biskop. Modell 1 vil derfor etter KAs mening forutsette en langt bredere og mer prinsipiell drøfting av hvem som skal inneha stemmerett ved et bispevalg enn det som gis i høringsnotatets fremstilling.

Modell 2 Ordning med tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan

KA er kritisk til en ordning med tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan for biskoper. Det vil bidra til å svekke det kirkelige demokratiet ved at viktige beslutninger flyttes ut av de valgte styringsorganene. Modellen åpner etter vårt syn også for at premisene for tilsetting blir mindre åpne ved at de skjer bak lukkede dører blant et lite antall personer.

I perioden fram mot dagens ordning med kirkelig tilsetting av biskoper vektla Kirkemøtet og andre kirkelige instanser viktigheten av at biskoper ble tilsatt av kirkelige organer. Noe av bakgrunnen for den kirkelige demokratireformen var å styrke de valgte organenes demokratisk legitimitet og kirkelige forankring. KA finner det påfallende at disse organenes kompetanse og legitimitet til å foreta viktige tilsettinger skal betviles. Manglende legitimitet til kirkelige organer bør primær medføre kritisk blick på valgordning og sammensetning av disse organene, framfor opprettelse av alternative organer med mindre demokratisk styring og kontroll.

Begrunnelsen for en ordning med et særskilt tilsettingsorgan er i notatet begrunnet ut fra et ønske om å ivareta biskopens selvstendige rolle i kirkestrukturen. Premissene for dette forslaget er derfor knyttet til forståelsen av bispetjenestens forhold til de demokratiske styringsorganer.

KA vil peke på at biskopens rolle som regional leder av prestedtjenesten innenfor rettssubjektet Den norske kirke er befestet etter selvstendigjøringen fra staten fra og med 2017. Dette ansvaret utøver biskopen på delegasjon og oppgaven forutsettes ivaretatt i nær forståelse med bispedømmeråd og stiftsdirektør. I denne rollen er det lite dekkende å forstå bisperollen som en organisatorisk uavhengig rolle, slik notatet avspeiler. Arbeidsgiveransvaret innebærer tvert imot til organisatorisk forankring av bisperollen til rådsstrukturen.

Modell 3 Ordning med tilsetting i Kirkerådet

Det er flere utfordringer med gjeldende ordningen for tilsetting av biskoper. KA vil likevel støtte en videreføring av en ordning som både inneholder elementer av avstemning/valg og trekk som kjennetegner mer ordinære tilsettings-/utnevningprosesser. Svakheter ved dagens ordning kan delvis søkes imøtegått ved videreutvikling av dagens ordning.

KA viser også til at i den såkalte «Veivalghøringen» i 2015 fikk denne modellen oppslutning blant 55 % av menighetsrådene og fellesrådene som uttalte seg. Ordningen har dermed også tillit i den lokale kirke.

Dagens ordning er et forsøk på å kombinere ulike hensyn; her gis menighetsråd og andre grupper en reell innflytelse, samtidig som ordningen gir rom for å foreta en vurdering basert på fastsatte kriterier. Tilsetting i et demokratisk styringsorgan gir biskopen en solid forankring i et ansvarlig styringsorgan.

III. Andre aktuelle spørsmål ved utarbeidelse for regler for tilsetting av biskop

Nominasjon av biskop

En videreføring av ordningen med tilsetting av biskoper i Kirkerådet tilsier at hovedmodellen med bispedømmerådet som nominasjonsorgan også kan videreføres. KA er kritiske til alle forslag som innebærer en at nominasjonen skjer i et organ på siden av bispedømmerådet ut fra samme resonnement som under omtalen av forslaget om et eget tilsettingsorgan. Det er heller ikke nødvendig at nominasjonen suppleres med nasjonale representanter.

Det er avgjørende at nominasjonsarbeidet gjennomføres på en mest mulig åpen og ryddig måte, og at det skapes åpne prosesser og bred deltagelse.

KA støtter en videreføring av muligheten for å fremme alternative kandidater gjennom supplerende nominasjon. Ordningen bidrar bl.a. til å sikre et korrektiv i der bispedømmerådet har utelatt kandidater som har stor støtte i bispedømmet. Kravet til antall stemmeberettigede kan med fordel senkes noe fra dagens krav om 100 stemmeberettigede.

For å tydeliggjøre nominasjonsorganets rolle, vil KA videre foreslå at bispedømmerådet også forutsettes å utarbeide en begrunnelse for sin nominasjon de aktuelle kandidater som de velger å nominere. Dette vil bl.a. avlaste den enkelte kandidat i forhold til å måtte «selge seg»/drive valgkamp for seg selv etter nominasjon og dermed kanskje gjøre prosessen mindre belastende for kandidatene.

Stemmeberettigede

De kirkelige demokratireformen har hatt som siktemål å styrke rådsstrukturens ansvar og plass i Den norske kirke. Bak hver stemme fra et menighetsråd har 4 - 10 personer vært med å avgitt stemme. Dette forhold, sammen med menighetsrådenes avgjørende plass i Den norske kirke taler for menighetsrådenes skal vektas sterkere ved uttalelse om biskop. Den vekt som legges på de tilsatte i vigslede stillinger kan gi inntrykk av at biskopen er en slags «ombud» valgt av og blant de tilsatte i kirken. Større vektlegging på menighetsrådenes avstemning tydeliggjør at biskopen skal velges av og blant kirken selv. Vi foreslår at stemmene fra menighetsrådene vektas med 50 % av stemmene.

For å gi større bredde blant de tilsatte i Den norske kirke som avgir stemme vil KA foreslå at også de daglige ledere for kirkelig fellesråd/kirkevergene gis stemmerett. Kirkevergene har en betrodd lederstilling i en sentral del av virksomheten der biskopen skal utøve tilsyn. De lokalkirkelige rådene skal utføre sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære. Stemmerett til kirkevergene vil være et bidrag for å tydeliggjøre at tilsynsmyndigheten omfatter hele kirkens virksomhet, herunder hvordan kirken opptrer som arbeidsgiver, forvalter av kirkebygg mv. Vi tror også at kirkevergenes oversikt over lokalkirkelige forhold og deres lederkompetanse og -erfaring vil tilføre noe positivt til den kirkelige stemmegivning ved tilsetting av biskop.

Åremål

KA ønsker i utgangspunktet en ordning med åremål for biskoper, og vi ønsker at det arbeidsrettslige grunnlag for åremål for denne type stillingen utredes nærmere. Som alternativ til åremål anbefaler KA at det forventningen om en «tjeneste til pensjonsalder» som biskop nedtones, og at det heller etableres en forutsigbar ordning med rettsstilling for biskoper som ønsker å gå av før oppnådd pensjonsalder. En slik ordning kan gi større rom for at flere yngre prester kan vurdere å stille som bispekandidat.

IV Nominasjon og tilsetting av ledende biskop

Ledende biskop har en noe annen funksjon enn de andre biskopene. Det er derfor nødvendig med selvstendig vurdering av kvalifikasjonskrav til ledende biskop. KA ønsker at valgbarhetskriteriene for biskoper i Den norske kirke også gjøres gjeldende for utpeking av ledende biskop. Dette vil innebære at både tjenestegjørende biskoper og andre kandidater kan vurderes til denne stillingen.

KA ønsker å endre dagens ordning der Bispemøtet er nominasjonsorgan for ledende biskop. En nominasjonskomite bør bestå av både biskoper og av representanter for de sentralkirkelige rådsorganer. Dagens ordning for stemme- og uttalerett kan i hovedsak videreføres, men vektingen mellom de ulike gruppene av stemmeberettigede må vurderes på mer selvstendig grunnlag for denne stillingen. Ledende biskop bør tilsettes av Kirkerådet i tråd med den ordning som gjelder for de andre biskopene.

Med hilsen

Frank Grimstad
Adm. direktør